

Rapport

efter kvalitetsgranskning av undervisningen i
samhällsorienterande ämnen årskurserna 7–9
i Alléskolan i Åtvidabergs kommun

Innehåll

1. Inledning
2. Allmänna undervisningskvaliteter
 - 2.1. Trygg, stödjande och uppmuntrande lärandemiljö
 - 2.2. Tydlighet i mål och innehåll
 - 2.3. Individanpassning, stöd och utmaningar
 - 2.4. Återkoppling och reflektion över lärandet
3. Ämnesspecifika undervisningskvaliteter
 - 3.1. Ämnesspecifika förmågor
 - 3.2. Undervisningsmaterial
 - 3.3. Systematisk uppföljning
 - 3.4. Särskilt stöd
 - 3.5. Ämnesövergripande undervisning och samordning av ämnesområden

Bakgrundsuppgifter om kvalitetsgranskningen

Bakgrundsuppgifter om Alléskolan

Syfte och frågeställningar

Metod och material

1. Inledning

Skolinspektionen genomför en kvalitetsgranskning av undervisningen av samhällsorienterande (SO) ämnen för årskurserna 7–9 i grundskolan. Granskningen av Alléskolan i Åtvidabergs kommun ingår i detta projekt. Alléskolan besöktes den 15 januari – 4 februari 2013. I denna rapport redovisar inspektörerna sina iakttagelser, analyser och bedömningar.

Denna rapport består av två huvuddelar, en som belyser allmänna undervisningskvaliteter och en som belyser ämnesspecifika undervisningskvaliteter. Bakgrundsuppgifter om kvalitetsgranskningen och skolan, frågeställningar samt metod redovisas i slutet av denna rapport.

Observationer, intervjuer och enkät

Under Skolinspektionens besök i Alléskolan genomfördes observationer under 12 lektioner, fördelade på religionskunskap och samhällskunskap. I geografi och historia genomfördes ingen undervisning under besöksperioden. Inspektörerna hade vid planeringen av skolbesöket inte kännedom om vilka SO-ämnen som det skulle förekomma undervisning i, och en huvuddel av lektionerna kom att avse religionskunskap. På Alléskolan fanns totalt nio lärare som undervisade i ett eller flera SO-ämnen. Lektionsobservationerna omfattade fyra lärare i fem olika klasser från samtliga tre årskurser. Under 7 av de 12 observerade lektionerna genomfördes undervisningen av lärare som saknade utbildning i det specifika SO-ämnet. Alla observerade lärare hade dock lärarexamen som bland annat omfattade vissa SO-ämnen.

Lektionerna pågick mellan 60 och 100 minuter. Undervisningsgrupperna omfattade mellan 21 och 26 elever och endast undantagsvis förekom någon större frånvaro. I samtliga elevgrupper som observerades, utom en, fanns några elever som riskerade att inte uppfylla kunskapskraven som lägst ska uppnås eller nå lägst betyget E. Åtgärdsprogram som omfattade SO-ämnena upprättades endast om utredningen visade att eleverna var i behov av särskilt stöd i fler ämnen utöver de samhällsorienterande.

Elever i årskurserna 7–9, lärare i SO-ämnena samt rektor intervjuades. Eleverna i årskurserna 7–9 svarade även på en elektronisk webbenkät.¹

2. Allmänna undervisningskvaliteter

Aspekter vid granskningen

- Trygg, stödjande och uppmuntrande lärandemiljö
- Tydlighet i mål och innehåll
- Individanpassning, stöd och utmaningar
- Återkoppling och reflektion över lärandet

2.1. Trygg, stödjande och uppmuntrande lärandemiljö

Exempel på indikatorer vid granskningen

- läraren skapar en positiv atmosfär
- läraren bemöter eleverna med respekt och främjar respekten mellan eleverna
- läraren har positiva förväntningar på eleverna och stöttar deras självtillit
- läraren skapar motivation inför olika aktiviteter

¹ Elevenkät, Alléskolan, svarsfrekvens 78,6 procent (301/383), 2012-11-12

Skolinspektionens bedömning

De lektioner Skolinspektionen observerar präglas överlag av en positiv atmosfär. På de flesta lektioner råder det studiero. Lärarna tilltalar eleverna på ett positivt sätt samt lyssnar på vad eleverna har att säga. Eleverna är trygga och vågar ställa frågor. Detta bekräftas även i intervjun med eleverna där det framkommer att lärarna har ett mycket bra förhållningssätt gentemot eleverna och att de lektioner som observerats i huvudsak är typiska lektioner och således representativa för undervisningen på skolan. I elevenkäten uppger knappt 80 procent av eleverna att det stämmer helt och hållet/ganska bra att läraren uppmuntrar eleverna att svara på frågor även om de inte är säkra på att svaret är rätt, att säga vad de tycker och att lärarna ser till att det är studiero på lektionerna.

Lektionsobservationerna visar även att lärarna har ett mycket respektfullt förhållningssätt gentemot eleverna. Lärarna lyssnar på eleverna och bemöter deras åsikter med intresse. Inga frågor eller svar från eleverna avfärdas som felaktiga eller irrelevanta. Lärarna behöver sällan ingripa på grund av nedsättande uttryck eller negativa kommentarer eleverna sinsemellan.

Under de lektioner som observeras är undervisningen i huvudsak organiserad i form av en relativt kort elevaktiv helklassundervisning där läraren för genomgången framåt i dialog med eleverna genom att ställa retoriska frågor, följt av ett längre pass som består av att eleverna arbetar individuellt, i par eller grupp. I helklassdialogen med eleverna behandlas inga svar som felaktiga utan används konstruktivt för att föra diskussionen och genomgången framåt. När eleverna arbetar med uppgifter rör sig lärarna hela tiden runt bland eleverna, är mycket aktiva i sin handledning, uppmuntrar eleverna och ger positiv förstärkning på deras svar. Detta bekräftas även i elevenkäten där knappt 90 procent av eleverna svarar att det stämmer helt och hållet/ganska bra att SO-lärarna är tydliga med att de tror att eleverna kan lära sig och bryr sig om hur det går för eleverna. I intervjun med gruppen av SO-lärare kopplas dock inte kunskapsresultaten i första hand till den egna undervisningen. Istället framkommer vissa tankar om att en del lägre kunskapsresultat kan förklaras med elevernas egna förutsättningar och olika "årskullar".

Lektionsobservationerna visar vidare att lärarna strävar efter att skapa motivation inför olika aktiviteter genom att i dialogen med eleverna anknyta till vad läraren bedömer kan motivera eleverna. I exempelvis ett fall tydliggör läraren skillnaden mellan tro och vetenskap genom att anknyta till den amerikanska filmen "Twilight" och vampyrer vilket Skolinspektionen kunde observera väckte intresset hos flera elever. De exempel på uppgifter Skolinspektionen begärt in och tagit del av i samband med lektionsobservationerna anknyter dock inte till elevernas vardag eller eventuella intressen och eleverna ges inte heller möjlighet att välja bland uppgifter med olika innehåll inom kunskapsområdena. Alla elever har samma undervisning och uppgifter och lektionsstruk-

turen varieras i låg grad. I elevenkäten svarar drygt en tredjedel av eleverna att det stämmer ganska dåligt/inte alls att SO-lärarna är bra på att göra skolarbetet roligt.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att aspekten *trygg stödjande och uppmuntrande lärandemiljö* uppvisar fler starka än svaga sidor. Observationer och intervjuer med elever och lärare visar att eleverna förefaller vara trygga. Lärarna har ett respektfullt förhållningssätt till eleverna och stöttar deras självtillit. Att förklara kunskapsresultat utifrån olika "årskullar" innebär dock en risk för låga förväntningar på grupper av elever. Lärarna behöver även skapa ytterligare motivation inför olika aktiviteter genom att i högre grad konkretisera och utgå från elevernas vardag och intressen.

2.2. Tydlighet i mål och innehåll

Exempel på indikatorer vid granskningen

- läraren genomför en genomtänkt lektionsstart
- läraren genomför en välstrukturerad lektion
- läraren ger tydliga beskrivningar och förklaringar
- läraren kontrollerar att eleverna förstått
- läraren gör ett tydligt sammanfattande lektionsslut

Skolinspektionens bedömning

Med några undantag genomförs en genomtänkt lektionsstart under de lektioner som observeras. Lärarna tydliggör aktiviteterna som ska ske under lektionen och gör i de flesta fall en koppling till tidigare eller kommande lektioner. Av inskickat material och enskilda intervjuer med de observerade lärarna framkommer att de flesta lärare, dock inte alla, presenterar och går igenom övergripande mål och kunskapskrav vid inledningen av olika arbetsområden. Detta bekräftas även i intervjun med elevgruppen. Under de observerade lektionerna anges dock inte målen utifrån övergripande mål och kunskapskrav i läroplan och kursplaner och i elevenkäten svarar nästan var fjärde elev att det stämmer ganska dåligt/inte alls att lärarna regelbundet påminner eleverna om vilka målen med SO-undervisningen är.

De lektioner Skolinspektionen observerade, och som elever och lärare bekräftade var typiska lektioner då det gäller SO-undervisningen på skolan, bedöms som strukturerade. Alla lektioner följer dock i stort sett samma mönster och varieras i låg grad. En relativt kort elevaktiv helklassundervisning, där läraren för genomgången framåt i dialog med eleverna genom att ställa retoriska frågor, följs av ett längre pass som består av att eleverna arbetar individuellt, i par eller grupp med aktiv handledning av läraren. Då lektionstiden på skolan i många fall är upp till 100 minuter observeras att bristen på variation och balans ofta leder till att många elever tröttnar, blir ineffektiva och att en stor del av lektionstiden därmed indirekt går förlorad för många elever.

Under de lektioner som observeras ger lärarna tydliga beskrivningar och förklaringar. I huvudsak använder lärarna ett språk som eleverna förstår. I de fall lärarna använder sig av begrepp som kan vara okända för eleverna är de angelägna om att förklara och förvissa sig om att eleverna förstått. Vid ett tillfälle observeras hur en lärare visar ett konkret elevexempel för att tydliggöra hur en uppgift i samhällsekonomi kan lösas på ett bra sätt. I elevenkäten svarar cirka 86 procent av eleverna att det stämmer helt och hållet/ganska bra att lärarna ger tydliga instruktioner till hur de ska genomföra sina uppgifter.

Lektionsobservationerna visar vidare att lärarna huvudsakligen kontrollerar att eleverna förstått innehållet i genomgångar och hur uppgifter ska genomföras. Genomgångar sker i dialog med eleverna där läraren ställer retoriska och utvecklande frågor. Med hjälp av elevernas svar förs genomgången framåt. Vid elevaktiva uppgifter är de flesta lärare mycket tillgängliga. Lärarna rör sig runt bland eleverna i klassrummet för att kontrollera att de förstått och ställer utvecklande frågor för att fånga upp elevernas olika behov. Då eleverna under vissa lektioner ska arbeta självständigt, individuellt eller i grupp, ges de möjlighet att placera sig utanför klassrummet, i grupprum eller andra lokaler. Under de lektioner som detta observeras väljer oftast samma elever alltid att förflytta sig. Läraren får då svårt att överblicka alla elever och förvissa sig om att alla förstått uppgiften. Läraren frågar dessa elever om de "kommit igång" med uppgiften men kontrollerar inte om så är fallet. Skolinspektionen konstaterar att flera av dessa elever har svårt att fokusera på uppgiften och inte alltid förstår hur den ska genomföras. I elevenkäten svarar 20 procent av eleverna att det stämmer ganska dåligt/inte alls att läraren försäkrar sig om att de förstått vad det är de ska göra med uppgiften.

De lektioner som observeras avslutas sällan på ett tydligt sammanfattande sätt. I några fall görs en anknytning till nästa lektion men lektionsinnehållet sammanfattas inte. I de flesta fall avslutas lektionerna med att läraren uppmanar eleverna att avsluta det de håller på med, plocka ihop sitt material samt ställa bord och stolar på rätt plats. Det är dock alltid tydligt för eleverna när lektionen ska avslutas.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att aspekten *tydlighet i mål och innehåll* uppvisar fler svaga än starka sidor. SO-lärarna på Alléskolan genomför genomtänkta lektionsstarter men anger sällan målen för lektionen utifrån övergripande mål och kunskapskrav. Lektionerna är strukturerade men aktiviteterna varierar i låg grad. Lärarna ger tydliga beskrivningar och förklaringar och är angelägna om att kontrollera att eleverna förstått. De behöver dock i högre grad vara uppmärksamma på de elever som väljer att genomföra sina uppgifter utanför klassrummet.

2.3. *Individanpassning, stöd och utmaningar*

Exempel på indikatorer vid granskningen

- läraren ser till att arbetet under lektionen är tankemässigt utvecklande
- läraren anpassar undervisningen till eleverna i gruppen
- läraren ser till att elever med behov av stöd under lektionen får sådant

Skolinspektionens bedömning

I de arbetsuppgifter och prov som Skolinspektionen tagit del av från Alléskolan är uppgifterna av varierande karaktär. I många fall är uppgifterna till stor del utformade på ett sådant sätt att svaren är givna. Det finns dock även exempel på öppna mer tankemässigt utvecklande frågor av reflekterande karaktär där svaren inte är givna. I exempelvis en uppgift ska eleverna motivera varför man skulle kunna tänka sig respektive inte kunna tänka sig att bo i ett speciellt geografiskt område och i en annan uppgift ska eleverna reflektera över kopplingen mellan den historiska kolonisationen och dagens uppdelning i fattiga och rika. En stor del av den observerade undervisningen består av att eleverna arbetar individuellt, i par eller grupp, aktivt handledda av läraren. De uppgifter eleverna då arbetar med är av mer faktakaraktär med absoluta svar. Eleverna ges dock alltid möjlighet att genomföra uppgifterna genom att interagera med sina klasskamrater i par eller grupp.

I intervjun med lärarna framkommer att de i sin planering av SO-undervisningen utgår från vad man bedömer är elevernas erfarenheter, intressen och behov. Något systematiskt sätt att ta reda på elevernas erfarenheter och tidigare lärande finns dock inte och eleverna ges därmed ingen reell möjlighet att påverka undervisningens innehåll och form. Under de lektioner som observeras ges inte heller några exempel på differentierade uppgifter. Alla elever får samma uppgifter. Inga alternativa uppgifter finns. När eleverna arbetar med uppgifter observeras dock hur de flesta lärare i mycket hög grad anpassar sättet att förklara och stötta till varje enskild elev. Då eleverna i en klass vid ett lektionstillfälle har satt igång att arbeta med självständiga uppgifter observeras hur läraren ytterligare en gång, anpassat och riktat till en specifik elev, går igenom den genomgång som lektionen inlemts med. Av granskningen framkommer även att elever ges extra möjligheter att visa kunskaper för högre betyg genom ytterligare uppgifter. Eftersom alla elever arbetar på samma sätt och lektionerna oftast är strukturerade på ett sätt där arbetsformerna varierar i låg grad ges det dock få möjligheter för eleverna att hitta olika lärandestrategier. I elevenkäten svarar 29 procent av eleverna att SO-undervisningen ganska dåligt/inte alls knyter an till deras erfarenheter och intressen och 40 procent av eleverna anger att det stämmer ganska dåligt/inte alls att de är med och påverkar vad de ska arbeta med på lektionen.

Av lektionsobservationer framkommer att det är ett tillåtande klassrumsklimat under SO-lektionerna. Alla frågor från eleverna tas på allvar och behandlas på ett mycket respektfullt sätt. Eventuellt felaktiga svar från eleverna på de retoriska frågorna hantearas på ett sätt så att svaren ändå upplevs vara relevanta. Eleverna vågar ställa frågor och signalera att de behöver hjälp. I elevintervjun bekräftas att lärarna uppmuntrar eleverna och är engagerade. När eleverna arbetar enskilt med arbetsuppgifter rör sig lärarna runt i klassrummet och ser till att elever i behov av stöd får det inom ramen för den individualiserade undervisningen. I elevenkäten svarar 83 procent av eleverna att SO-lärarna hjälper dem att på egen hand klara av de utmaningar de har i skolarbetet. 55 av de 301 elever som svarat på enkäten tycker dock att det stämmer ganska dåligt/inte alls att de får så mycket hjälp i skolarbetet som de behöver.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att aspekten *individanpassning, stöd och utmaningar* uppvisar fler starka än svaga sidor. Under lektionerna observeras i huvudsak uppgifter med givna, absoluta svar. Inom ramen för den individualiserade undervisningen ser lärarna dock till att undervisningen är tankemässigt utvecklande och till viss del anpassas till eleverna. Under de lektioner som observeras ser även lärarna till att de elever som behöver stöd får det. Lärarna behöver dock på ett mer systematiskt sätt ta reda på elevernas erfarenheter, intressen och behov och utgå från det i sin planering av undervisningen.

2.4. Återkoppling och reflektion över lärandet

Exempel på indikatorer vid granskningen

- läraren använder sig av formativ bedömning under lektionen
- läraren ger eleverna tillfälle att reflektera över undervisningen och sitt lärande i förhållande till kunskapskraven

Skolinspektionens bedömning

Lektionsobservationerna visar att lärarna i relativt hög grad följer upp hur eleverna arbetar med olika uppgifter. Då eleverna arbetar enskilt, i par eller grupp rör sig lärarna runt bland eleverna och ger konstruktiv och uppgiftsorienterad feedback. Någon konkret återkoppling avseende vad eleverna behöver utveckla och hur de kan gå tillväga utifrån kunskapskraven ges dock inte. I elevenkäten svarar knappt 75 procent av eleverna att det stämmer helt och hållet/ganska bra att SO-lärarna visar tydligt vad de gjort som är bra och vad som kan bli bättre.

Eleverna på Alléskolan ges i så kallade elevleda utvecklingssamtal möjlighet att reflektera över sitt eget lärande i bland annat SO-ämnena. Vid de lektioner som observeras ges eleverna inte möjlighet att själva reflektera över och utvärdera sitt lärande eller lektionens innehåll och form. I intervjun med eleverna framkommer att de inte heller ges möjlighet att utvärdera undervisningen. Detta bekräftas även i elevenkäten där mer

än var tredje elev svarar att det stämmer ganska dåligt/inte alls att deras SO-lärare frågar eleverna vad som varit bra och dåligt med undervisningen efter ett arbetsområde. Eleverna på Alléskolan har relativt låga kunskapsresultat i SO-ämnena och mellan 35 och 45 procent av eleverna svarar att det stämmer ganska dåligt/inte alls att SO-undervisningen är intressant och rolig. I syfte att höja måluppfyllelsen är det därför av yttersta vikt att med utgångspunkt i eleverna utvärdera undervisningen och på ett tydligt sätt använda resultatet av utvärderingen i den fortsatta planeringen av undervisningens innehåll, arbetsformer och arbetssätt.

I intervjun med lärarna framkommer att de flesta lärare ständigt utvärderar och utvecklar sin egen undervisning. Utifrån den gedigna erfarenhet lärarna besitter reflekterar de då över hur de själva uppfattar att arbetssätt och metoder har fungerat för elevernas lärande. Det finns dock även lärare som ger uttryck för att undervisningen inte behöver utvecklas då man vet att den sker på ett optimalt sätt.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att aspekten *återkoppling och reflektion över lärandet* uppvisar fler svaga än starka sidor. För att eleverna ska kunna utvecklas och nå en högre måluppfyllelse behöver lärarna förbättra arbetet med att låta eleverna bidra med kunskaper och reflektioner kring undervisningen samt kontinuerligt ge eleverna möjlighet att utvärdera undervisningen. Eleverna behöver även ges konstruktiv återkoppling på vad de behöver utveckla för att nå lärandemålen i högre grad.

3. Ämnesspecifika undervisningskvaliteter

Aspekter vid granskningen

- Ämnesspecifika förmågor
- Undervisningsmaterial
- Systematisk uppföljning
- Särskilt stöd
- Ämnesövergripande undervisning och samordning av ämnesområden

3.1. Ämnesspecifika förmågor

Utgångspunkt vid granskningen

- läraren ger eleverna förutsättningar att utveckla ämnesspecifika förmågor (de långsiktiga målen) i respektive SO-ämne

Skolinspektionens bedömning

Av intervjun med SO-lärarna på Alléskolan framkommer att de inte gemensamt diskuterat och analyserat de nya styrdokumentet. Enskilt har dock de olika lärarna, i varierande grad, börjat implementera Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011 (Lgr11). Flera av lärarna i SO-ämnena befinner sig i slutet av sin yrkeskarriär och uttrycker att de inte känt sig så motiverade att påbörja ett förändringsar-

bete. Ingen av SO-lärarna har deltagit i de konferenser Skolverket genomförde i samband med implementeringen av Lgr11.

De lektioner som Skolinspektionen observerade på Alléskolan utgick dock alla från det centrala innehållet i kursplanerna.

Lektionsobservationerna i ämnet religionskunskap i årskurs 7 visar att undervisningen utifrån det centrala innehållet *Religion och samhälle* och *Identitet och livsfrågor* inriktas på att ge eleverna förutsättningar att definiera begreppet religion och religionens betydelse för människan. Läraren definierar en "ledstjärna" som ska löpa som en röd tråd genom arbetsområdet, "Vad är religion?". Under den första lektionen får eleverna i uppgift att associera till begreppen gud och religion. Svaren skrivs anonymt ner på lappar som läraren samlar in. Eleverna får därefter reflektera över livsfrågor och sin egen och andras identitet genom att analysera skillnaden mellan tro och vetande i en uppgift där de ska undersöka hur vetenskapen ser på hur världen och människan har skapats. Efterföljande lektioner presenterar läraren sammanställningen av elevernas associationer, eleverna får se en film om religion och andlighet som utifrån existentiella frågor visar exempel från alla världsreligioner och utifrån texter från Bibeln får eleverna reflektera över positiva och negativa sidor hos människan.

I ämnet samhällskunskap i årskurs 8 utgår undervisningen från det centrala innehållet *Beslutsfattande och politiska idéer*. Eleverna ges i relativt hög grad förutsättningar att analysera samhällsstrukturer med hjälp av samhällsvetenskapliga begrepp och reflektera över hur individer och samhällen formas, förändras och samverkar. I dialog med eleverna definieras och problematiseras begreppet demokrati och eleverna får i en arbetsuppgift reflektera över aktuella politiska frågor kopplat till de politiska ideologierna. Läraren anknyter även till ämnet svenska då eleverna får i uppgift att analysera en film de har sett där, "Flugornas herre", utifrån begreppen demokrati och diktatur. Kopplingar görs även till ämnet historia och revolutionerna.

I två av de klasser som observeras i årskurs 9 arbetar klasserna med ämnet religionskunskap. Med utgångspunkt i det centrala innehållet *Religioner och andra livsåskådningar* men även *Religion och samhälle* och *Identitet och livsfrågor* behandlas religionen hinduism. Eleverna ges i viss grad förutsättningar att analysera hinduismen samt olika tolkningar och bruk inom religionen exempelvis i en uppgift där eleverna ska analysera hur människorna förhåller sig till de olika gudarna/gudinnorna. Uppgiften är dock utformad på ett sådant sätt att elevernas svar i huvudsak blir deskriptiva och inte i så hög grad resonerande och reflekterande. Eleverna ges även i viss grad förutsättningar att analysera hur religioner påverkar och påverkas av förhållanden och skeenden i samhället i en lärarledd elevaktiv genomgång om begreppet karma kopplat till kastsystemet i Indien.

I ämnet samhällskunskap, i den tredje klassen som observeras i årskurs 9, utgår undervisningen från det centrala innehållet *Samhällsresurser och fördelning*. Eleverna får inledningsvis utarbeta en egen plan för arbetsområdet samhällsekonomi. I uppgifter som eleverna arbetar enskilt, i par eller grupp med ges eleverna i viss grad förutsättningar att analysera samhällsstrukturer med hjälp av samhällsvetenskapliga begrepp samt reflektera över hur individer och samhällen formas, förändras och samverkar.

Undervisningsmönstret som dominerar under flertalet av de lektioner som observeras är elevaktivt individuellt-, par- eller grupparbete med aktiv handledning av läraren. I de uppgifter eleverna arbetar med under de lektioner som observeras är svaren ofta givna och eleverna ges i låg grad möjlighet att utveckla de ämnesspecifika förmågorna. Eleverna kan dock välja huruvida de vill arbeta enskilt eller tillsammans med andra och ges därför i princip alltid möjlighet att arbeta med den kommunikativa förmågan genom att interagera med varandra då de ska lösa uppgifterna. Lärarna inleder oftast lektionerna med elevaktiva helklassgenomgångar. I dialog med klassen problematiseras då oftast arbetsområdet och lärarna ställer frågor och följdfrågor så att eleverna ges möjlighet att resonera, reflektera och argumentera i sina svar. Klassrumsklimatet är i de flesta klasser tillåtande och eleverna uppmuntras att svara och utveckla sina svar. Ett par SO-lärare har gemensamt arbetat fram lokala pedagogiska planeringar i exempelvis religionskunskap i åk 9. Denna planering är i hög grad inriktad på att stimulera eleverna att utveckla sina ämnesspecifika förmågor. I elevenkäten svarar cirka 70 procent av eleverna att det stämmer helt och hållet/ganska bra att deras SO-lärare skapar undervisningsmiljöer där det känns bra att diskutera och argumentera om olika frågor.

Lektionsobservationerna visar att lärarna i de flesta fall använder ett språk eleverna förstår och att de är angelägna om att införa och förklara nya ämnesspecifika begrepp. Detta bekräftas i elevenkäten där drygt 84 procent av eleverna uppger att läraren lär eleverna nya begrepp som hör ihop med SO-ämnet de läser.

Granskningen visar att eleverna på Alléskolan får lära sig att söka efter information på flera olika sätt. Lärarna använder sig ofta av material som de själva producerat eller annat färdigt arbetsmaterial från olika läroböcker. I flera fall var arbetsuppgifterna utformade på ett sådant sätt att eleverna själva kunde hitta underlag i framförallt läroboken. Skolan har dock infört "en till en dator" vilket innebär att de flesta elever har med sig en dator till lektionerna. Då eleverna arbetar med olika uppgifter ges de möjlighet att söka information bland annat via internet. Av intervjun med eleverna framkommer att lärarna påpekar att eleverna ska vara kritiska till de källor de använder och i en uppgift ska eleverna uppge varför de använt de källor de har. I flera fall uppmanas eleverna att "vara försiktiga" med de källor de använder. Någon djupare genomgång om vad källkritik innebär genomförs dock inte. Av elevintervjun framkommer dock att de gått igenom detta i andra ämnen, exempelvis svenska. I elevenkäten uppger knappt 70 procent av eleverna att det stämmer helt och hållet/ganska bra att deras SO-lärare lär dem fundera över om det de läser eller hör alltid är sant.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att granskningsområdet *undervisningen inriktas på att låta eleverna utveckla ämnesspecifika förmågor inom ramen för SO-ämnenas centrala innehåll* uppvisar fler svaga än starka sidor. Fokus i lärarnas arbete på skolan ligger inte medvetet på att stimulera eleverna att utveckla ämnesspecifika förmågor utifrån det centrala innehållet. Flera av de observerade lärarna befinner sig i slutet av sin yrkeskarriär och har därför inte aktivt analyserat och implementerat de nya styrdokumentet. Utifrån att lärarna redan tidigare till viss del arbetat med att låta eleverna resonera och reflektera stimuleras ändå i viss grad eleverna att inom ramen för SO-ämnenas centrala innehåll utveckla ämnesspecifika förmågor såsom analys och reflektion.

Undervisningsmaterial

Exempel på indikatorer vid granskningen av frågeställningen

- undervisningsmaterial i form av exempelvis, uppgifter, instuderingsfrågor, övningar, prov m.m. är utformade så att de skapar förutsättningar att stimulera eleverna att utveckla de ämnesspecifika förmågor som är framskrivna i kursplanernas för de enskilda SO-ämnena

Skolinspektionens bedömning

Granskningen av ett urval av undervisningsmaterialet i SO-undervisningen på Alléskolan visar att lärarna i vissa fall använder uppgifter och övningar som stimulerar eleverna att utveckla sina analytiska och begreppsliga ämnesspecifika förmågor. Flera av SO-lärarna låter eleverna redan i inledningen av ett arbetsområde ta del av den examinationsuppgift/prov som eleverna avslutningsvis ska genomföra. Syftet är att tydliggöra kunskapskraven och stimulera eleverna att utveckla de ämnesspecifika förmågorna. I den lokala pedagogiska planering som ett par lärare har utarbetat beskrivs hur eleverna ska examineras efter genomgången arbetsområde. Bland annat innehåller examinationen *"En öppen fråga"; "Om du skulle emigrera till Indien eller Sri Lanka?! Beskriv vilka svårigheter du kan råka ut för – svårigheter som är orsakade av att olika religioner och kulturer möts. Beskriv också vad du ändå skulle känna igen av religiösa och kulturella mönster i dina nya hemländer"*. Flertalet av de uppgifter eleverna arbetar med under de lektioner som observeras är dock utformade på ett sådant sätt att det finns ett absolut, givet svar men det ges även några exempel på uppgifter med mer öppna frågor där eleverna får möjlighet att resonera, jämföra, analysera, reflektera och dra slutsatser.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att granskningsområdet *använder lärarnas undervisningsmaterial som stimulerar elevernas användning av de ämnesspecifika förmågorna inom ramen för SO-undervisningen* uppvisar fler starka än svaga sidor. Totalt visar det undervisningsmaterial och de prov Skolinspektionen tagit del av att ämnesspecifika förmågor såsom resonemang, analys, tolkningar, slutsatser och reflektion framträder i lärarnas planering och undervisningsmaterial. De arbetsuppgifter eleverna

arbetar med under de lektioner som observeras innehåller dock i låg grad uppgifter som stimulerar eleverna att utveckla de ämnesspecifika förmågorna.

3.2. Systematiskt kvalitetsarbete

Exempel på indikatorer vid granskningen

- skriftligt omdöme i SO-ämnena är dokumenterade i elevens IUP i förhållande till de ämnesspecifika förmågor som undervisningen ska bidra till att utveckla
- skolan i sitt systematiska kvalitetsarbete planerar, följer upp och utvecklar undervisningen i SO-ämnena på grupp- och skolnivå.

Skolinspektionens bedömning

Av intervjuer framkommer att lärarna följer upp sina elevers kunskapsutveckling på individnivå och har god kännedom om de enskilda elevernas kunskapsutveckling. Det framkommer även att några lärare kontinuerligt försöker föra anteckningar om elevernas utveckling utifrån vad de visat för kunskaper på lektionerna i syfte att skaffa sig ett så stort underlag som möjligt inför betygssättningen. Elevernas kunskapsutveckling följs upp i de individuella utvecklingsplanerna med skriftliga omdömen. De individuella utvecklingsplaner Skolinspektionen tagit del av tar dock inte sin utgångspunkt i de ämnesspecifika förmågor som undervisningen ska bidra till att utveckla och elevernas kunskapsutveckling. Det som i den individuella utvecklingsplanen rubriceras "Nuläge" beskriver kvantitativt elevernas arbetsinsatser, eller avsaknad av arbetsinsatser, och målen är inte kopplade till kursplanerna utan kan till exempel anges som "få betyg i historia".

Någon systematiskt utvärdering av undervisningen i SO-ämnena på grupp- eller skolnivå, i syfte att utveckla undervisningen i SO-ämnena, genomförs inte. Av intervjuer med lärare och rektor framkommer att kunskap om elevernas resultat på grupp- och skolnivå saknas. Det finns avsatt tid för ämneskonferens ungefär en gång i månaden. Då flera SO-lärare även undervisar i andra ämnen deltar dock inte alla. Konferensen har inte heller sin utgångspunkt i någon utvärdering av kunskapsresultaten och undervisningen på aggregerad nivå.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att granskningsområdet *följer skolan systematiskt upp hur undervisningen utvecklar elevernas användning av de ämnesspecifika förmågorna* uppvisar mestadels svaga sidor. Lärarna följer var och en upp sina elever på individnivå men de individuella utvecklingsplanerna återspeglar inte elevernas utveckling i förhållande till de ämnesspecifika förmågorna. På skolan saknas en systematisk planering, uppföljning och utveckling av SO-undervisningen på en aggregerad grupp- och skolnivå.

3.3. Särskilt stöd

Exempel på indikatorer vid granskningen av frågeställningen

- elever som riskerar att inte nå kunskapskraven har åtgärdsprogram
- elev som har åtgärdsprogram får sitt särskilda stöd tillgodosett på ett sätt som stimulerar eleven att utveckla de ämnesspecifika förmågor som krävs för att nå kunskapskraven

Skolinspektionens bedömning

Granskningen visar att det i alla klasser på Alléskolan som omfattas av granskningen, utom en, finns några elever som riskerar att inte nå kunskapskraven i SO-ämnena. Dessa elever hänvisas till att inom ramen för vad skolan kallar *läxhjälp* arbeta extra med det ämne där de befaras att inte nå målen/betyget E. Undervisande lärare bifogar arbetsuppgifter och uppmanar aktuella elever att gå till dessa arbetspass. Läxhjälpen leds av en elevassistent som saknar lärarutbildning. På skolan finns åtgärdsprogram för vissa av dessa elever. Skolinspektionen konstaterar att dessa åtgärdsprogram kan omfatta vissa SO-ämnen då det gäller beskrivning av elevernas kunskapsnivå och, i vissa fall, mål. Målen är dock kvantitativa och inte kopplade till kursplanen utan handlar ofta om elevens arbetsinsatser, exempelvis "*arbeta mer aktivt...*", "*nå E...*", samt saknar åtgärder kopplade till något SO-ämne. Under lektionsobservationerna är lärarna tillgängliga och stöttar eleverna inom ramen för den individualiserade undervisningen. Det finns dock inga differentierade uppgifter utifrån elevernas behov.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att granskningsområdet *får elever som riskerar att inte nå de grundläggande kunskapskraven i de samhällsorienterande ämnena det särskilda stöd som de har rätt till* uppvisar mestadels svaga sidor. I skolan finns elever som befaras att inte uppnå kunskapskraven i SO-ämnena. Dessa elever erhåller inget särskilt stöd och de åtgärdsprogram som upprättas saknar tydlig koppling till de ämnesspecifika förmågorna och kunskapskraven i kursplanerna.

3.4. Ämnesövergripande undervisning och samordning av ämnesområden

Exempel på indikatorer vid granskningen av frågeställningen

- Förekomsten av ämnesövergripande undervisning
- Förekomsten av samordning av ämnesområden

Skolinspektionens bedömning

Granskningen visar att SO-undervisningen på Alléskolan i stort sett är helt ämnesuppdelad, det vill säga att varje ämne läses var för sig. Det sker ingen undervisning i form av ämnesövergripande teman eller projekt. Det förekommer inte heller något systematiskt samarbete med andra ämnen i syfte att ge eleverna möjlighet att uppfatta större

kunskapsområden som en helhet. Läsåret 2012/13 genomfördes en omorganisation som innebär att läsåret delades in i fyra perioder. Trots att alla SO-lärare på skolan undervisar i alla fyra SO-ämnena i sina elevgrupper har de gemensamt beslutat att alla klasser på skolan läser ett SO-ämne åt gången under dessa perioder. Vilket SO-ämne som läses under respektive period kan variera mellan klasserna. I intervjun med lärarna framkommer att detta val inte har någon utgångspunkt i den nya läroplanen, Lgr11, utan utgår från en strävan att underlätta för eleverna genom att minimera antalet ämnen. Det ges inte heller några signaler från rektorn att arbeta ämnesövergripande eller samordna undervisningen i olika ämnesområden. Av intervjun med rektorn framkommer att lärarna tidigare i relativt hög utsträckning satt så kallade blockbetyg i SO-ämnena. För att fokusera mer på de enskilda ämnena har det gjorts ett medvetet val att prioritera bort det ämnesövergripande arbetet för att i högre grad kunna sätta sig in i de nya kursplanerna.

Det förekommer inte heller någon systematisk samordning av ämnesområden inom SO-undervisningen. Av intervjuer med lärarna framkommer att de ibland anknyter till något annat SO-ämne än det som huvudsakligen ska läsas under en period för att eleverna ska få ett sammanhang i undervisningen. Detta sker dock i huvudsak spontant utan systematik och har ingen medveten koppling till centrala innehåll vilket även bekräftas i intervjun med eleverna. Under lektionerna observeras att en lärare vid undervisningen i samhällskunskap anknyter till ämnet historia och även svenska. I elevenkäten svarar endast 64 procent av eleverna att det stämmer helt och hållet/ganska bra att undervisningen i ett SO-ämne ibland också kan handla om något av de andra SO-ämnena.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att granskningsområdet *ämnesövergripande undervisning och samordning av ämnesområden* uppvisar mestadels svaga sidor. Undervisningen på Alléskolan är ämnesuppdelad. Det framkommer att det inte finns några diskussioner om någon framtida samordning av centrala innehåll i form av ämnesövergripande undervisning och rektorn tar inte sitt ansvar för att undervisningen i olika ämnesområden samordnas så att eleverna får möjlighet att uppfatta större kunskapsområden som en helhet.

Bakgrundsuppgifter om kvalitetsgranskningen

Kvalitetsgranskningen av samhällsorienterande ämnen för årskurserna 7–9 genomförs i sammanlagt 16 kommunala skolor och 9 fristående skolor. När kvalitetsgranskningen av samhällsorienterande ämnen för årskurserna 7–9 är genomförd redovisas de samlade resultaten i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport. De skolor som ingått i granskningen bildar en referensram och en möjlighet till jämförelse med förhållanden på andra skolor. Det enskilda beslutet kan därmed sättas in i ett större sammanhang.

Bakgrundsuppgifter om Alléskolan

Alléskolan är en kommunal skola i Åtvidabergs kommun med elever i årskurs 6–9. Skolan hade vid tillsynsbesöket totalt 530 elever varav 404 i årskurserna 7–9.

Vid skolan finns totalt nio lärare som alla undervisar i de fyra SO-ämnena. Lärarnas utbildning varierar men samtliga lärare har någon form av lärarexamen som omfattar bland annat vissa SO-ämnen. Två av lärarna har en mellanstadieläroutbildning, övriga är behöriga att undervisa i årskurserna 7–9. Fyra av lärarna är behöriga att undervisa i alla SO-ämnena. Det varierar hur stor del av lärarnas tjänster som omfattar undervisning i SO-ämnena. I de fall lärarna undervisar i SO-ämnena omfattar undervisningen alla fyra SO-ämnen. Fem av skolans nio SO-lärare undervisar i några eller något ämne som de saknar behörighet i. Vid granskningsbesöket hade Skolverket utfärdat en lärarlegitimation bland de fem lärare som omfattades av granskningen.

Alléskolans kunskapsresultat har de senaste tre åren sjunkit i alla fyra SO-ämnena. Mellan 81 och 89 procent av eleverna i årskurs 9 på Alléskolan nådde målen i ämnena geografi, historia, religionskunskap och samhällskunskap (jfr rikets 93–94 procent). I jämförelse med alla ämnen på Alléskolan är måluppfyllelsen låg i de fyra SO-ämnena. Lägst är måluppfyllelsen i ämnet historia där en av fem elever inte nådde målen i årskurs 9. I jämförelse med riket är det även betydligt färre elever på Alléskolan som får högre betyg. I historia var det totalt 30 procent och i geografi och samhällskunskap totalt 36 procent av eleverna som fick betygen Väl godkänd (VG) och Mycket väl godkänd (MVG) (jfr rikets 55 och 51 procent).

Det är betydligt färre pojkar än flickor som når målen i alla SO-ämnen förutom i samhällskunskap. År 2012 var det 27,3 procent av pojkarna som inte nådde målen i historia och 12,5 procent av flickorna. Ännu större är skillnaden mellan pojkar och flickor då det gäller högre betyg. År 2012 var det till exempel endast 12 procent av pojkarna men så många som 55 procent av flickorna i årskurs 9 som fick betygen VG och MVG i ämnena geografi och samhällskunskap.

Syfte och frågeställningar

Det övergripande syftet med Skolinspektionens ämnesgranskningar är att belysa och bedöma om undervisningen överensstämmer med läroplanens och kursplanernas mål och riktlinjer och om undervisningen bedrivs på ett effektivt sätt, det vill säga bidrar till att elevernas kunskaper utvecklas så långt som möjligt inom ramen för givna mål.

I denna granskning riktas särskilt fokus mot arbetet med att ge eleverna förutsättningar att utveckla de förmågor som kursplanerna i SO-ämnena syftar till samt hur undervisningen i SO-ämnena är organiserad så att eleverna får möjlighet att uppfatta större kunskapsområden. I granskningen är följande preciserade frågeställningar centrala:

Inriktas undervisningen mot att låta eleverna utveckla ämnesspecifika förmågor?

Använder lärarna undervisningsmaterial som stimulerar eleverna att utveckla ämnesspecifika förmågor?

Följer skolan systematiskt upp hur undervisningen utvecklar elevernas användning av de ämnesspecifika förmågorna?

Får elever som riskerar att inte nå de grundläggande kunskapskraven i SO-ämnena det särskilda stöd som de har rätt till?

Förekommer ämnesövergripande undervisning inom ramen för SO-ämnena?

Förekommer samordning av undervisningen mellan SO-lärare och/eller mellan SO-lärare och lärare i andra ämnen?

Utöver ovanstående frågeställningar granskas även allmänna undervisningskvaliteter. Granskningen genomförs genom att följande aspekter på undervisningens kvalitet belyses:

Trygg, stödjande och uppmuntrande lärandemiljö

Tydlighet i mål och innehåll

Individanpassning, stöd och utmaningar

Återkoppling och reflektion över lärandet

Metod och material

Valet av metoder utgår från det övergripande syftet med ämnesgranskningar och den aktuella granskningens frågeställningar samt aspekter på allmänna undervisningskvaliteter. De observationsscheman, elevenkäter och intervjuguiden som används har utarbetats med utgångspunkt i forskning, Skolinspektionens tillsyn och kvalitetsgranskningar, skollagen och Lgr 11 (läroplan och kursplanerna i de samhällsorienterande ämnena). Nedan beskrivs de metoder som kompletterar och förstärker varandra för att besvara projektets frågeställningar.

Dokumentstudierna ger en inblick i skolans organisation och arbete med SO-ämnena. Resultat från elevernas betygsresultat i SO-ämnena, lärarnas utbildning och kompetensutveckling, hur skolan arbetar utifrån styrdokumentet när det gäller SO-undervisningen, vilka undervisningsmaterial, övningar, uppgifter och prov lärarna använder sig av samt hur man systematiskt arbetar med att följa upp, utvärdera och utveckla SO-undervisningen undersöks genom dokumentstudier. Dokumentstudierna förbereder även inspektörerna för skolbesöket och ger underlag för att ställa frågor.

Genom strukturerade lektionsobservationer granskas undervisningens kvalitet när det gäller arbetet med att skapa förutsättningar att stimulera eleverna att utveckla ämnesspecifika förmågor samt skapa allmänna undervisningskvaliteter. Klassrumsobservationer är en viktig metod för att kunna se samspelet mellan lärare, elev och lektionens

innehåll. Observationerna ger underlag för att besvara projektets frågeställningar men också hur läroplanens och kursplanens mål och riktlinjer avspeglas i undervisningen. Varje observerad lektion bedömdes utifrån flera olika aspekter av kvaliteten på undervisningen. För varje aspekt finns en eller flera bakomliggande indikatorer vilka konkretiseras i ett observationsschema i form av goda exempel. Bedömningen av varje kvalitativ aspekt är ett snittvärde av bedömningen av aspektens indikatorer i undervisningskvaliteterna, dvs. av de som varit möjliga att observera under den aktuella lektionen. Indikatorerna bedöms på en skala 1–4: 1=i mycket låg grad eller inte alls, 2=i ganska låg grad, 3=i ganska hög grad, 4=i mycket hög grad. Om en indikator inte gick att värdera eller inte var relevant i sammanhanget för en aspekt bedömdes den inte.

Läraren ska i förväg ge observatörerna uppgifter om vilket elevsammansättningen i klassen och uppgifter om det finns elever i klassen som riskerar att inte nå kunskapskraven i ett eller flera SO-ämnen samt om det finns åtgärdsprogram upprättade för elever som riskerar att inte nå kunskapskraven och om det finns elever i klasserna som har funktionsnedsättningar. Under lektionsobservationerna värderas ett antal kriterier, kopplade till kunskapskraven, som kan anses vara värderas som goda exempel på positiva exempel på ämnesspecifika förmågor. Allt detta inom ramen för SO-ämnenas centrala innehåll. Observationerna av hela lektioner utförs av två inspektörer som under lektionen för löpande anteckningar. I direkt anslutning till lektionen fyller inspektörerna i ett observationsschema. I samband med klassrumsobservationerna intervjuas undervisande lärare efter lektionen, eller efter en serie av lektioner inom ett sammanhållet ämnesområde, utifrån en frågeguide. Observationerna är också ett underlag för elev- och lärarintervjuerna.

Intervjuer med elever, lärare och rektor ger tillsammans med övriga metoder en helhetsbild av SO-undervisningen i skolan av de faktorer som kan ha betydelse för lärandet. Frågor om undervisningsstrategier, syfte/kunskapskrav, centralt innehåll, stöd och stimulans, samverkan och samordning av undervisningen, kompetens och erfarenhet samt hur skolan systematiskt planerar, genomför och utvecklar undervisningen i SO-ämnena är viktiga för att komplettera det inspektörerna sett i undervisningen och i dokumenten. Såväl elever som lärare och rektor kommer att, vid intervjuerna, få besvara frågor utifrån ett frågeformulär. Samtliga lärare som undervisar elever i årskurserna 7–9 i de samhällsorienterande ämnena på aktuell skola intervjuas i en gruppintervju. Elever till intervjuerna väljs ut från de klasser som observeras. Både pojkar och flickor ska ingå. Medverkan är frivillig.

Elevenkäter ska ses som en metod att få kompletterande svar på de centrala frågeställningarna. Enkäterna kan ge exempel på vilka förmågor eleverna får möjlighet att utveckla i SO-undervisningen, om undervisningen sker utifrån elevernas erfarenhet, intresse och behov samt om eleverna får stöd, stimulans och utmaningar i sitt lärande. Dessutom kan det ge en bild av om svaren skiljer sig åt mellan pojkar och flickor. Webbenkäten genomförs innan skolbesöket och omfattar samtliga elever i årskurserna 7–9 i varje skola. Enkäter till lärare och rektor används inte.

Undervisningsmönster

Vilken typ av undervisningsmönster förekom under den observerade under lektionen? Markera med kryss i högerspalten. Ringa in det alternativ som dominerade.

Form		Förekomst
A	Elevaktiv helklassundervisning	
B	Elevpassiv helklassundervisning	
C	Läraraktiv handledning vid individuellt arbete, par- eller grupparbete	
D	Lärarpassiv handledning vid individuellt arbete, par- eller grupparbete	
E	Annat: <i><Ange vad></i>	

Läromedel

Vilka läromedel användes under lektionen? Markera med kryss i högerspalten.

Läromedel		Förekomst
A	Lärobok/övningsbok i ämnet eller andra facktexter	
B	Skönlitterära texter	
C	Audiovisuellt material (Videoband, DVD-skivor, videoklipp från internet eller liknande)	
E	Internet / Pedagogiska dataprogram	
G	Material skapade av läraren specifikt för denna lektion	
H	Föremål och realia som elever eller lärare tagit med	
I	Andra läromedel: <i><Ange vad></i>	

Tidsanvändning

Hur stor del av den totala lektionstiden ägnades åt följande...

	Aktivitet	Del av lektionstiden (ange i minuter)
A	Upprätthålla ordningen (dvs. förlorad tid vid disciplinära problem)	
B	Organisation (dvs. otydliga instruktioner som måste repeteras, förlorad tid vid utdelning av material, övergångar mellan lektioner, övergångar mellan lektionsinslag) eller administration (närvarokontroll, allmän skolinfo etc)	
C	Undervisningstid ("effektiv tid")	
D	Kunskapsuppföljning i form av skriftliga prov eller tester (ingår i effektiv undervisningstid – här anges dock andel av den totala lektionstiden)	
	Kommentar:	

Kursplanefokus

I vilken utsträckning behandlades nedanstående kursplaneområden? Markera med kryss i högerspalten.
 Ringa in det alternativ som dominerade.

	Centralt innehåll enligt kursplanen	Förekomst
A	G: Livsmiljöer	
B	G: Geografins metoder, begrepp och arbetssätt	
C	G: Miljö, människor och hållbarhetsfrågor	
D	H: Forna civilisationer, från förhistorisk tid till cirka 1700	
E	H: Industrialisering, samhällsomvandling och idéströmningar, cirka 1700-1900	

F	H: Imperialism och världskrig, cirka 1800-1950	
G	H: Demokratisering, efterkrigstid och globalisering, cirka 1900 till nutid	
H	H: Hur historia används och historiska begrepp	
I	R: Religioner och andra livsåskådningar	
J	R: Religion och samhälle	
K	R: Identitet och livsfrågor	
L	R: Etik	
M	S: Individer och gemenskaper	
N	S: Information och kommunikation	
O	S: Rättigheter och rättsskipning	
P	S: Samhällsresurser och fördelning	
Q	S: Beslutsfattande och politiska idéer	
R	Ö: Annat innehåll	

Undervisningens allmänna kvaliteter

För bedömningen av varje indikator och den sammanfattande bedömningen används följande skala:

1= i mycket låg grad eller inte alls 2= i ganska låg grad 3= i ganska hög grad 4= i mycket hög grad

0= går inte att värdera eller är inte relevant i sammanhanget. Kommentera i så fall varför.

Indikator: Läraren ...			Värde	Goda exempel: Läraren ...
1. Trygg, stödjande och uppmuntrande lärandemiljö	1	... skapar en positiv atmosfär		... talar till eleverna på ett positivt sätt ... visar värme och empati mot alla elever ... skapar ett tillåtande klimat och strävar efter att eleverna ska känna sig trygga ... ser till att eleverna vågar ta risker och göra försök - misstag ses som tillfällen till lärande
	2	... bemöter eleverna med respekt och främjar respekt mellan eleverna		... lyssnar på vad eleverna har att säga, låter eleverna tala till punkt ... bemöter elevernas åsikter med intresse, allvar och respekt ... uppmuntrar eleverna att lyssna på varandras åsikter med intresse, allvar och respekt ... ingriper vid nedsättande uttryck mellan elever, negativa kommentarer, suckar, blickar etc. ... ser till att eleverna kan utföra sina arbetsuppgifter utan att störas av kamrater
	3	... har positiva förväntningar på eleverna och stöttar deras självtillit		... ger eleverna talutrymme och uppmuntrar dem att delta i samtal i grupp eller helklass ... ger konstruktiv feedback på elevernas inspel och ansträngningar ... uppmuntrar eleverna att göra sitt bästa och att våga sikta högre ... visar positiva förväntningar på elevernas förmåga ... värdesätter och visar respekt för alla elevers arbetsinsatser ... bemöter på ett konstruktivt sätt elever som förefaller passiva eller oengagerade i olika aktiviteter
	4	... skapar motivation inför olika aktiviteter		... bidrar till positiva förväntningar, nyfikenhet, handlingsberedskap hos eleverna ... sätter in uppgifter i ett för eleven angeläget sammanhang ... anknyter till aktuella samhällsfrågor eller livet utanför skolan ... ger eleverna möjlighet att välja bland uppgifter med olika innehåll inom det aktuella kunskapsområdet ... tydliggör kunskapsmål ... bryter vid behov ned övergripande mål i hanterliga delmål ... använder moderna lärverktyg

Sammanfattande bedömning (skala 1-4):

Kommentar:				
Indikator: Läraren ...			Värde	Goda exempel: Läraren ...
2. Tydlighet i mål och innehåll	5	... genomför en genomtänkt lektionsstart		... välkomnar eleverna och gör en tydlig lektionsstart ... anger målen för lektionen utifrån övergripande mål och kunskapskrav ... presenterar aktiviteterna som ska ske under lektionen och syftet med dessa ... sätter in lektionen i ett större sammanhang, gör en koppling till tidigare lektioner eller till andra ämnesområden
	6	... genomför en välstrukturerad lektion		... ger lektionen ett logiskt flöde där uppgifter tydligt hör ihop med inledande genomgångar och kunskapsmål ... skapar överblick och sammanhang ... skapar variation och balans mellan lärarledda genomgångar och elevaktivitet ... ser till att eleverna har tydliga uppgifter och roller i gruppaktiviteter ... ser till att övergången mellan planerade aktiviteter genomförs utan att ordningen störs
	7	... ger tydliga beskrivningar och förklaringar		... förklarar hur enskilda moment och uppgifter hör ihop med lektionens övergripande kunskapsmål ... använder ett språk eleverna förstår ... skapar en balans mellan mer avancerade uttryck och mer vardagsnära språk, mellan abstrakt och konkret ... använder olika hjälpmedel och/eller exempel från vardagslivet för att förtydliga
	8	... kontrollerar att eleverna förstått		... ställer utvecklande frågor för att få en bild av elevernas förståelse ... låter någon elev inför hela klassen eller elever gruppvis summera kontentan ... går runt bland eleverna/grupperna för att fånga upp deras förståelse
	9	... gör ett tydligt sammanfattande lektionsslut		... avslutar lektionen på ett planerat sätt ... gör en sammanfattning av lektionsinnehållet ... gör en anknytning till nästa lektion ... anknyter till något annat relevant sammanhang
Sammanfattande bedömning (skala 1-4): Kommentar:				

Indikator: Läraren ...			Obs-värde	Goda exempel: Läraren ...
3. Individanpassning, stöd och utmaningar	10	... ser till att arbetet under lektionen är tankemässigt utvecklande		... ställer öppna frågor där svaret inte är givet ... ger eleverna möjlighet att tänka efter innan de yttrar sig ... hjälper eleverna att utveckla sina utsagor och argumentation med hjälp av uppföljande frågor ... använder sig endast undantagsvis av korta kontrollfrågor eller fråga-svarsmönster (dvs. IRE-mönster som inte gynnar elevernas förståelse och kunskapsutveckling) ... ger eleverna möjligheter att reflektera och problematisera, i grupp eller enskilt ... ger eleverna uppgifter som stimulerar deras egen aktivitet ... ger eleverna stöd genom att visa på och låta dem utveckla olika lärandestrategier
	11	... anpassar undervisning till eleverna i gruppen		... tar sin utgångspunkt i elevernas erfarenheter och tidigare lärande ... varierar sin undervisning för att möta elever med olika förförståelse och kunskapsnivå ... varierar lärmektygen för att möta elevernas behov och intressen ... ser till att eleverna får uppgifter som är utmanande utifrån deras förutsättningar ... ger eleverna uppgifter "utan tak", dvs. av sådan art att eleverna på olika sätt kan fördjupa sig och aktivt arbeta med dem under hela den avsatta tiden
	12	... ser till att elever med behov av stöd under lektionen får sådant		... ser till att det inte råder någon osäkerhet om när och hur eleverna kan få hjälp med sitt arbete under lektionen ... ger eleverna möjligheter att hjälpa varandra ... ger vid behov elever möjlighet att träna och ägna mer tid åt olika moment och aktiviteter ... ger eleverna tillgång till de lärmektyg och hjälpmedel de behöver ... använder IT för att underlätta elevernas lärande
Sammanfattande bedömning (skala 1-4):				
Kommentrar:				

Indikator: Läraren...			Värde	Goda exempel: Läraren...
4. Återkoppling och reflektion över lärandet	13	... använder sig av formativ bedömning under lektionen		... följer upp hur eleverna arbetar med olika uppgifter och ger eleverna konstruktiv och uppgiftsorienterad feedback ... använder arbetsmetoder där elevernas arbeten processas (redovisas och bearbetas) ... ger eleverna återkoppling om <i>vad</i> de behöver utveckla och <i>hur</i> de kan gå tillväga för att uppfylla kunskapskraven
	14	.. ger eleverna tillfälle att reflektera över undervisningen och sitt lärande i förhållande till kunskapskraven		... samtalar med eleverna, eller låter eleverna samtala, om lärandet i undervisningen ... samtalar med eleverna, eller låter eleverna samtala, om arbetsprocesserna ... låter eleverna skriftligt utvärdera lektionens innehåll och form ... låter eleverna få träning i att själva reflektera över och utvärdera sitt lärande
Sammanfattande bedömning: (Skala 1-4)				
Kommentär:				

Ämnesspecifika kvaliteter

Indikator: Läraren ...			Värde	Goda exempel: Läraren ser till att eleverna får...
5. Ämnesspecifika förmågor				
Geografi		... ger eleverna förutsättningar att analysera hur naturens egna processer och människors verksamheter formar och förändrar livsmiljöer i olika delar av världen		... resonera om jordytans förändringar, natur- och kulturlandskap, naturresurser och befolkningsfördelning, och efterhand i resonemang om orsaker till och konsekvenser av befolkningsfördelning, migration, klimatförändringar och geografiska mönster av handel och kommunikation. ... använda geografiska begrepp allt mer funktionellt.
		... ger eleverna förutsättningar att utforska och analysera samspel mellan människa, samhälle och natur i olika delar av världen		... resonera om jordytans förändringar, natur- och kulturlandskap, naturresurser och befolkningsfördelning, och efterhand i resonemang om orsaker till och konsekvenser av befolkningsfördelning, migration, klimatförändringar och geografiska mönster av handel och kommunikation. ... använda geografiska begrepp allt mer funktionellt.
		... ger eleverna förutsättningar att göra geografiska analyser av omvärlden och värdera resultaten med hjälp av kartor och andra geografiska källor, teorier, metoder och tekniker		... i fältstudier och andra undersökningar använda olika geografiska källor, metoder, tekniker och verktyg på ett funktionellt sätt. ... visa ett allt större djup i sin kritiska granskning av källor. ... öva sig på att säkrare ange lägen på och storleksrelationer mellan olika geografiska objekt, först i Europa och efterhand även i andra världsdelar.
		... ger eleverna förutsättningar att värdera lösningar på olika miljö- och utvecklingsfrågor utifrån överväganden kring etik och hållbar utveckling		... öva sig på att komma fram till välgrundade förslag på lösningar, först i frågor om miljöetiska val i vardagen och ojämlika levnadsvillkor i världen och successivt i olika ekologiska, ekonomiska och sociala hållbarhetsfrågor.

<i>Historia</i>	... ger eleverna förutsättningar att använda en historisk referensram som innefattar olika tolkningar av tidsperioder, händelser, gestalter, kulturmöten och utvecklingslinjer	... visa ökat djup i sina resonemang om orsaker till och konsekvenser av samhällsförändringar och människors levnadsvillkor och handlingar under olika tidsperioder. ... undersöka och beskriva allt mer komplexa samband mellan olika tidsperioder. ... öva sig på att uttrycka allt mer välgrundade hänvisningar till det förflutna, först i resonemang om samtiden och efter hand även i resonemang om framtiden.
	... ger eleverna förutsättningar att kritiskt granska, tolka och värdera källor som grund för att skapa historisk kunskap	... öva sig på att dra allt mer välgrundade slutsatser om levnadsvillkor utifrån historiskt källmaterial. ... öva på att få ett allt större djup i sin kritiska granskning av källor
	... ger eleverna förutsättningar att reflektera över sin egen och andras användning av historia i olika sammanhang och utifrån olika perspektiv	... öva på att få ökat djup i sina resonemang, först om likheter och skillnader mellan olika historiska framställningar och efter hand om hur historia har använts och kan användas för olika syften
	... ger eleverna förutsättningar att använda historiska begrepp för att analysera hur historisk kunskap ordnas, skapas och används	... öva sig på att klara av en funktionell användning av historiska begrepp i flera olika sammanhang
<i>Religionskunskap</i>	... ger eleverna förutsättningar att analysera kristendomen, andra religioner och livsåskådningar samt olika tolkningar och bruk inom dessa	... öva sig på djupare resonemang om likheter och skillnader, först mellan några religioner och efterhand även inom dem. ... visa på samband mellan världsreligionernas centrala tankegångar, urkunder och konkreta religiösa uttryck och handlingar.
	... ger eleverna förutsättningar att analysera hur religioner påverkar och påverkas av förhållanden och skeenden i samhället	... jämföra kristendomens betydelse i Sverige förr och nu och ... undersöka den ömsesidiga påverkan mellan religion och samhälle och beskriver allt mer komplexa samband.
	... ger eleverna förutsättningar att reflektera över livsfrågor och sin egen och andras identitet	... öva sig på olika sätt att föra resonemang om hur livsfrågor skildras och vad religioner och andra livsåskådningar kan betyda för olika människor och deras identitet.
	... ger eleverna förutsättningar att resonera och argumentera kring moraliska frågeställningar och värderingar utifrån etiska begrepp och modeller	... visa ökat djup i sina resonemang om moraliska frågor och värderingar ... använda etiska begrepp, och successivt även etiska modeller, i sina resonemang.
	... ger eleverna förutsättningar att söka information om religioner och andra livsåskådningar och värdera källornas relevans och trovärdighet	... söka och använda olika källor på ett allt mer funktionellt sätt. ... visa ett allt större djup i sin kritiska granskning av information och källor.

Samhällskunskap		... ger eleverna förutsättningar att analysera samhällsstrukturer med hjälp av samhällsvetenskapliga begrepp och modeller		... analysera och beskriver allt mer komplexa samband inom, och efterhand även mellan, olika samhällsstrukturer. ... använda begrepp och successivt även modeller i sina beskrivningar.
		... ger eleverna förutsättningar att reflektera över hur individer och samhällen formas, förändras och samverkar		... visa ett ökat djup i sina resonemang om hur individer och samhällen påverkar och påverkas av varandra.
		... ger eleverna förutsättningar att analysera och kritiskt granska lokala, nationella och globala samhällsfrågor ur olika perspektiv		... visa ett allt större djup i sina undersökningar och resonemang om samhällsfrågor, först utifrån något perspektiv och successivt utifrån flera olika perspektiv. ... värdera och uttrycker ståndpunkter med allt mer välgrundade resonemang och argument
		... ger eleverna förutsättningar att uttrycka och värdera olika ståndpunkter och argumentera utifrån fakta, värderingar och olika perspektiv		... visa ett allt större djup i sina undersökningar och resonemang om samhällsfrågor, först utifrån något perspektiv och successivt utifrån flera olika perspektiv. ... värdera och uttrycker ståndpunkter med allt mer välgrundade resonemang och argument
		... ger eleverna förutsättningar att reflektera över mänskliga rättigheter samt demokratiska värden, principer, arbetssätt och beslutsprocesser		... göra vidare utblickar över olika delar av världen. ... visa ett ökat djup i sina resonemang om demokratiska rättigheter och skyldigheter och gemensamt beslutsfattande.
		... ger eleverna förutsättningar att söka information om samhället från medier, internet och andra källor och värdera deras relevans och trovärdighet		... söka och använda olika källor på ett allt mer funktionellt sätt. ... visa ett allt större djup i sin kritiska granskning av information och källor.
Sammanfattande bedömning: (Skala 1-4)				
Kommentar:				

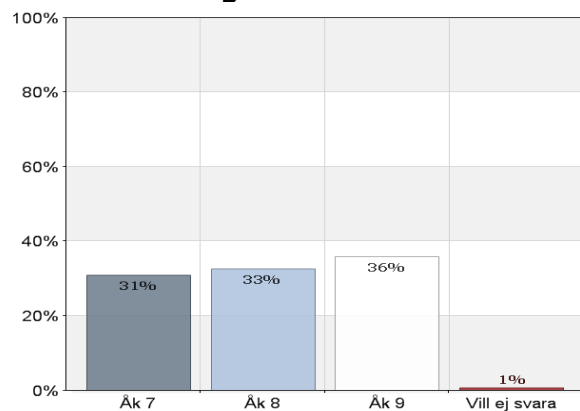
Resultatsammanställning

Elevenkät Alléskolan

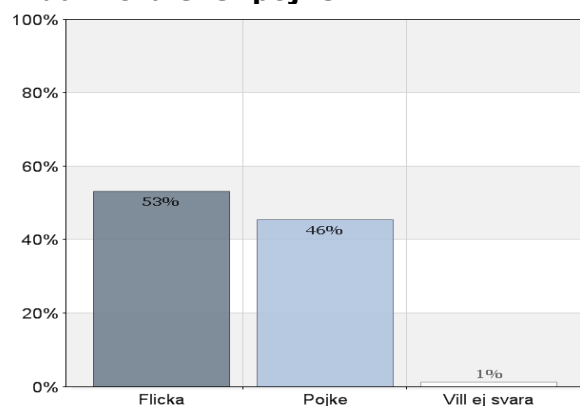
Åk 7-9

	Svarsfrekvens
Total	78,6% (301/383)

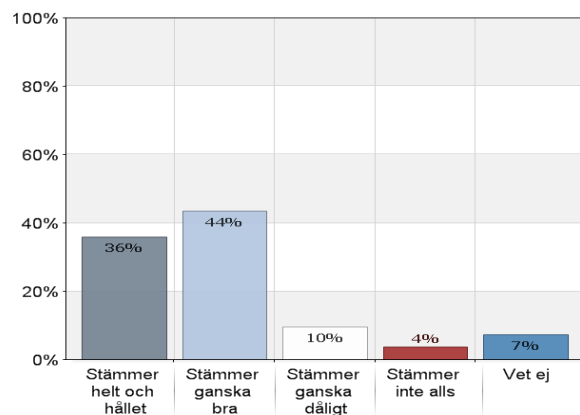
Vilken årskurs går du i?

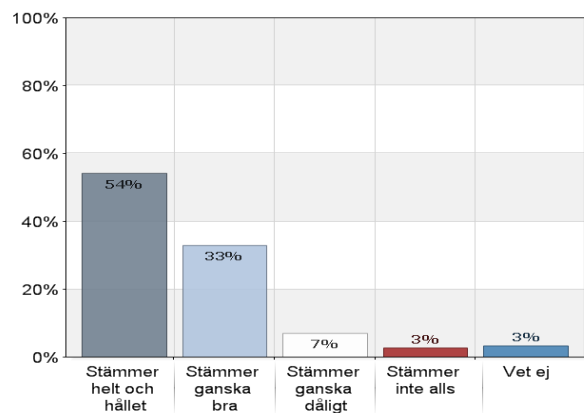
Är du flicka eller pojke?

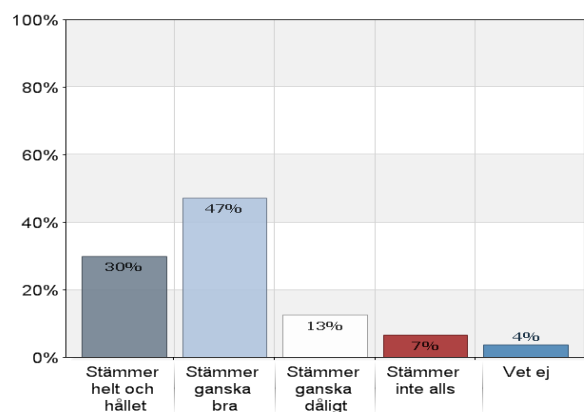
Min/a SO-lärare...

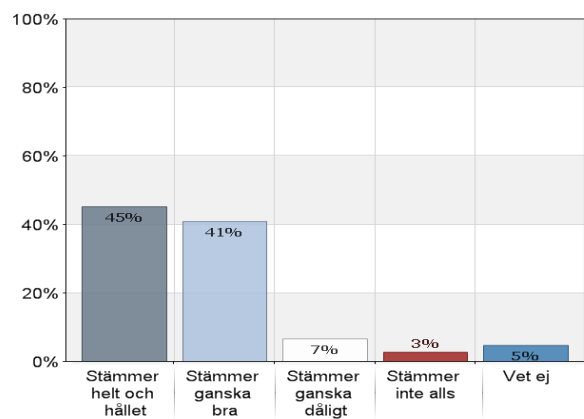
...uppmuntrar oss elever att svara på frågor även om vi inte är säkra på att svaret är rätt

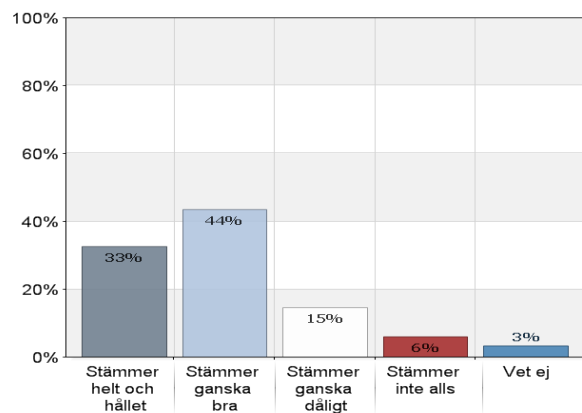
...är tydlig med att han/hon tror på att jag kan lära mig

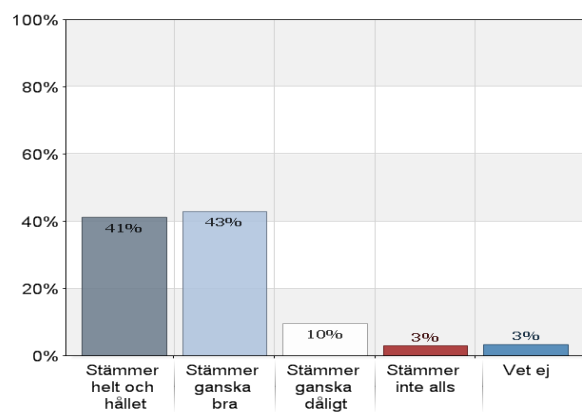
...ser till att det är studiero på lektionerna

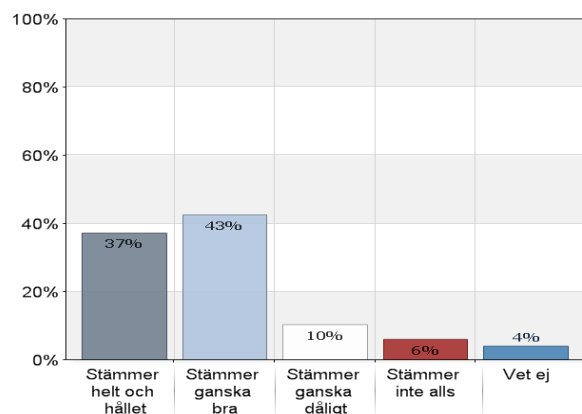
...bryr sig om hur det går för mig

...förklarar på ett tydligt sätt varför vi ska göra en viss uppgift

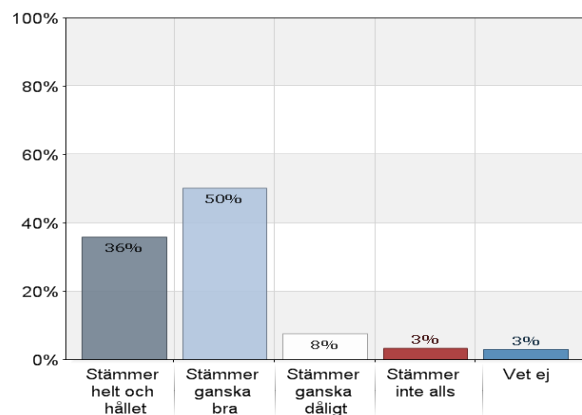

...läser mig nya begrepp (ord) som hör ihop med SO-ämnet vi läser

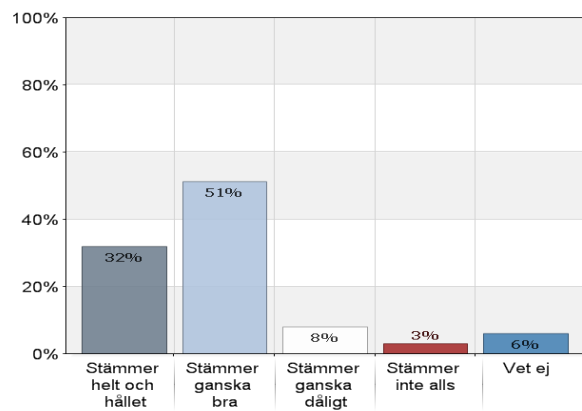

...uppmuntrar oss elever att säga vad vi tycker

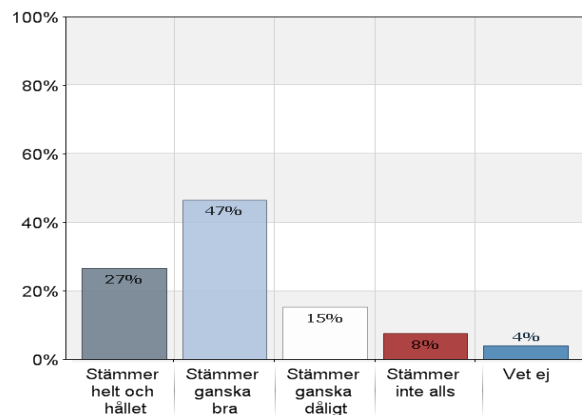
Min/a SO-lärare...

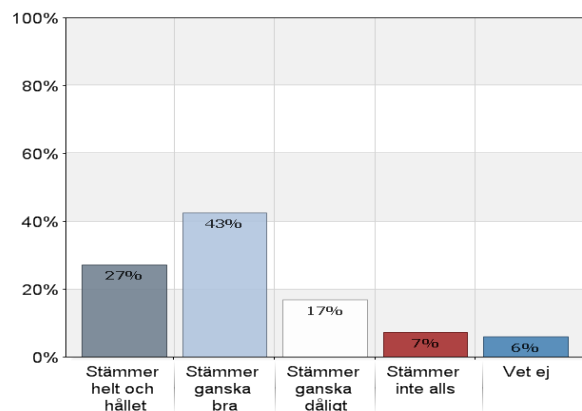
...ger tydliga instruktioner till hur jag ska genomföra min uppgift

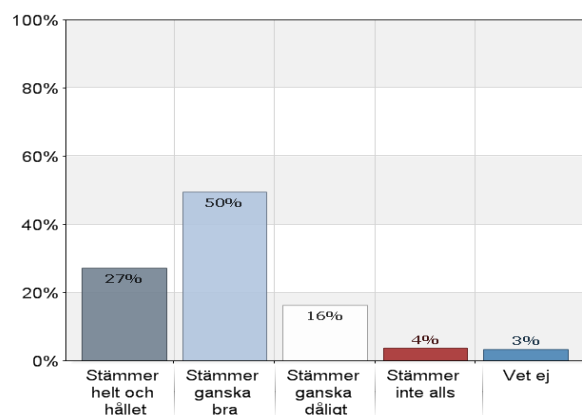
...hjälper mig att på egen hand klara av de utmaningar jag har i skolarbetet

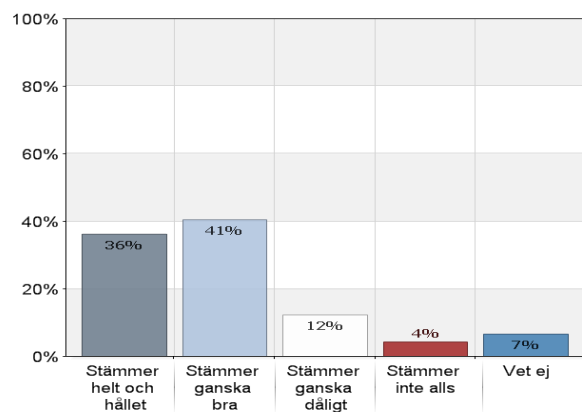
...påminner oss regelbundet om vilka målen med SO-undervisningen är

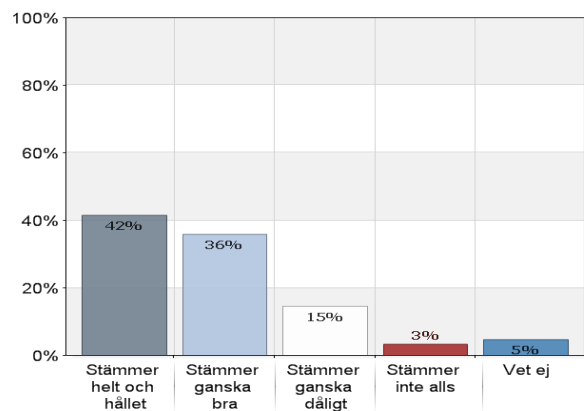
...lärt mig hur jag kan ha nytta av internet i mina SO-studier

...försäkrat sig om att jag förstått vad det är jag ska göra med uppgiften

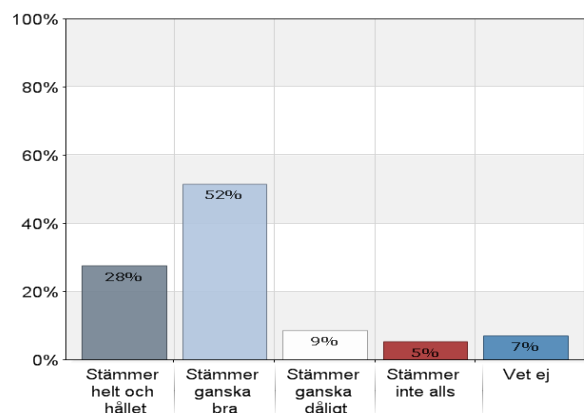

...berättat för hela klassen om goda exempel på lösningar som vi elever kommer på

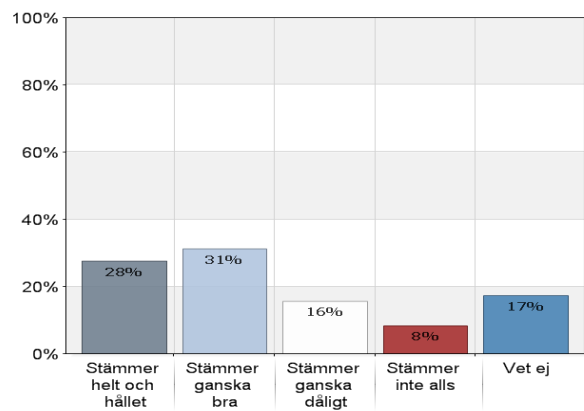

...talar om för mig på vilket sätt jag behöver utveckla mig för att nå målen

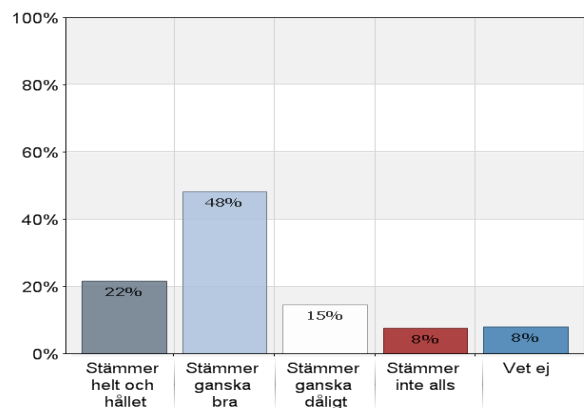
På SO-lektionerna...

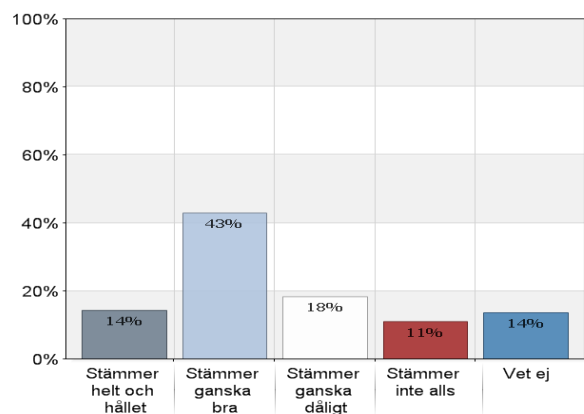
...får jag själv välja hur jag vill lösa min uppgift

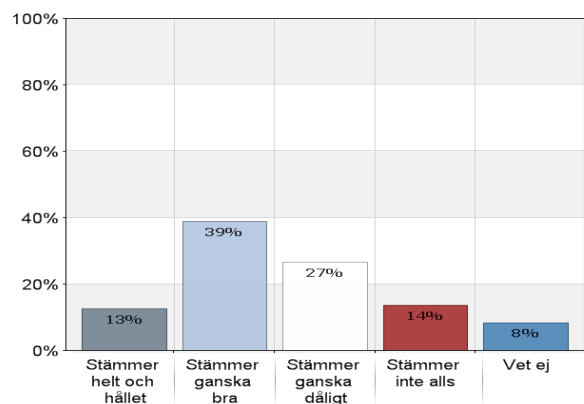
...finns det olika hjälpmedel jag kan använda mig av om jag behöver (t ex talböcker, hörselkåpor eller IT-baserade hjälpmedel)

...har jag studiero

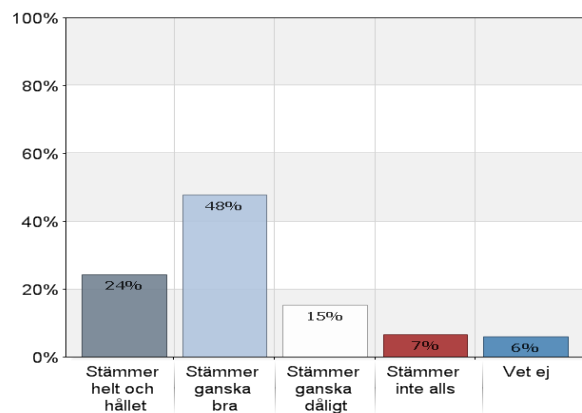

...knyter undervisningen an till mina erfarenheter och intressen

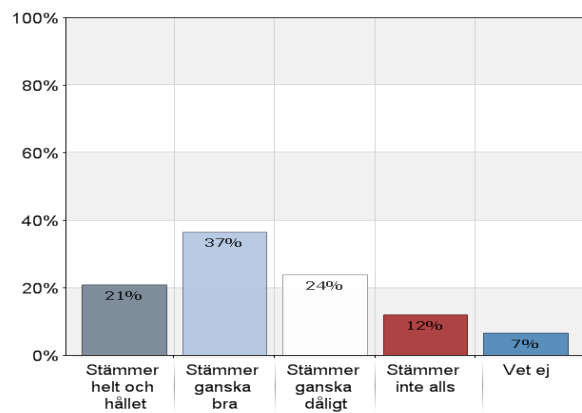

...är vi elever med och påverkar vad vi ska arbeta med på lektionen

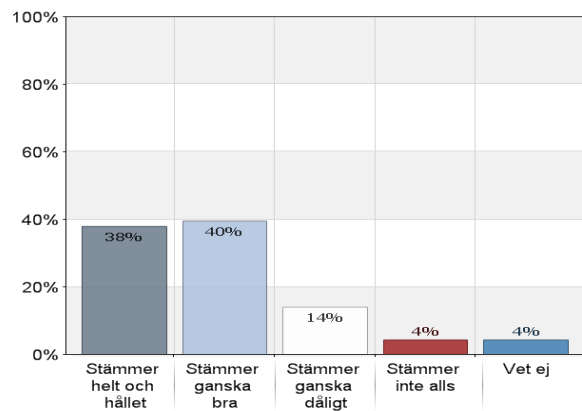
Min/a SO-lärare...

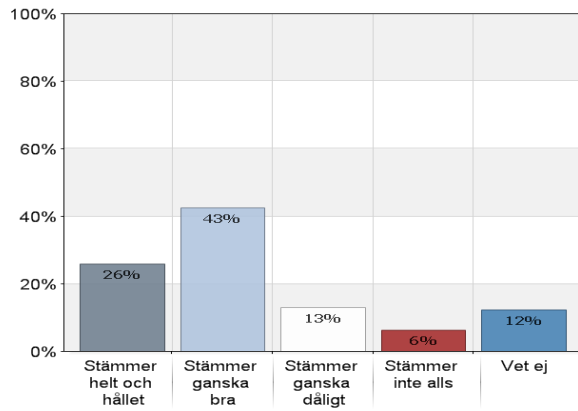
...vet vad jag kan om SO och ger mig uppgifter som är lagom svåra

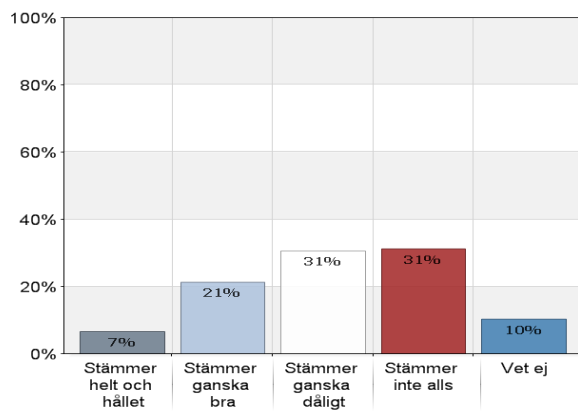
...är bra på att göra skolarbetet roligt

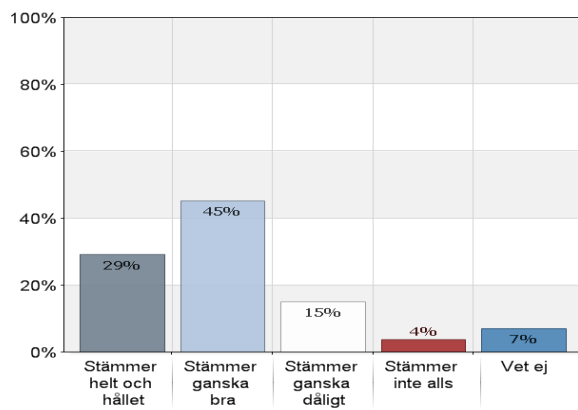
...hjälper mig i skolarbetet så mycket som jag behöver

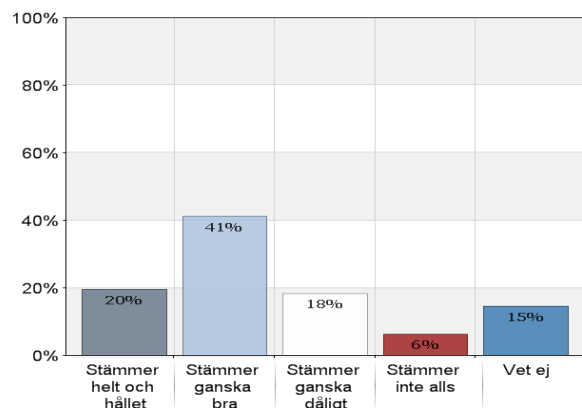
...får mig att klara av saker jag inte trodde jag kunde

...ger mig för enkla arbetsuppgifter

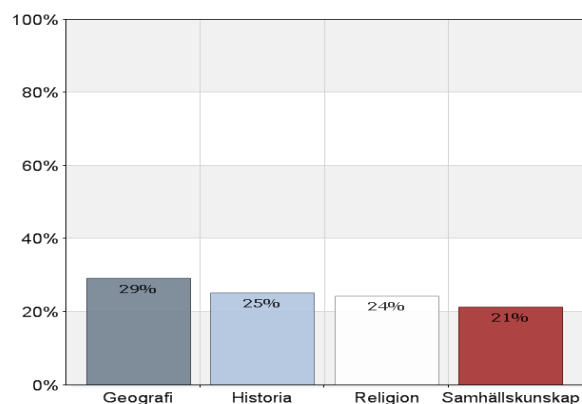

...visar mig tydligt vad jag gjort som är bra och vad som kan bli bättre

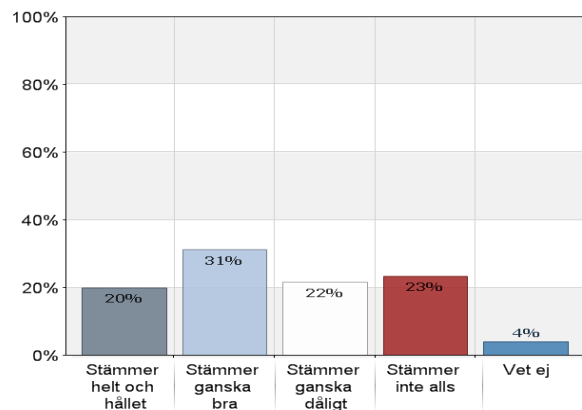
...lärar oss elever att ge feedback till andra på ett bra sätt (till exempel när vi har grupparbeten)

Vilket ämne hade du på din senaste SO-lektion?

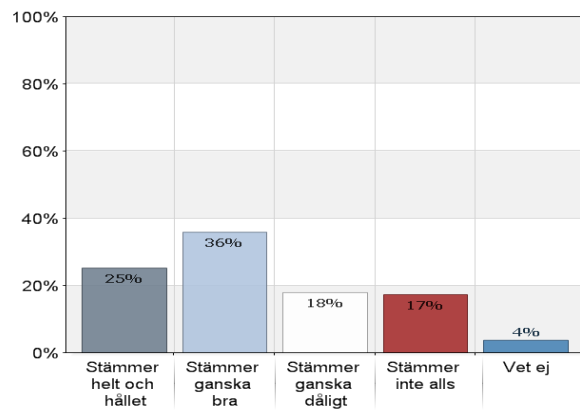

Hur väl tycker du att följande påståenden stämmer om undervisningen på din senaste SO-lektion?

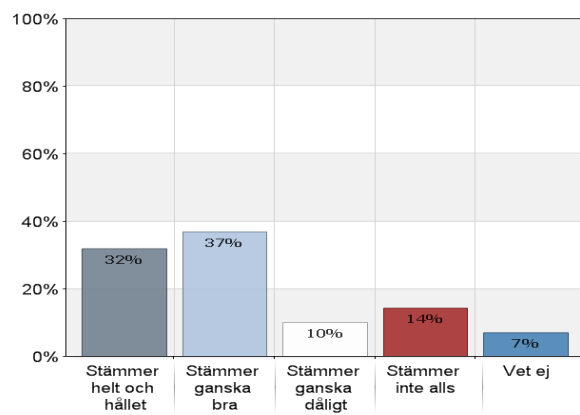
Undervisningen i SO-ämnet är...

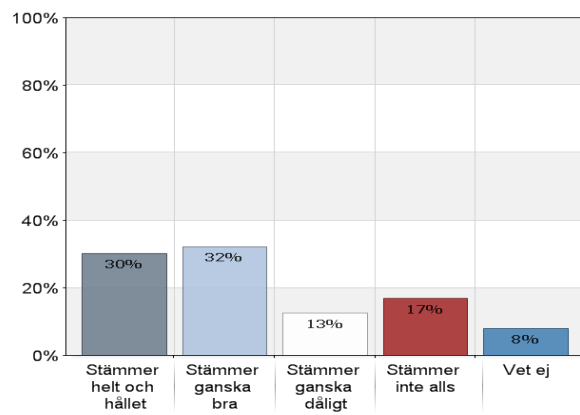
...roligt

...intressant

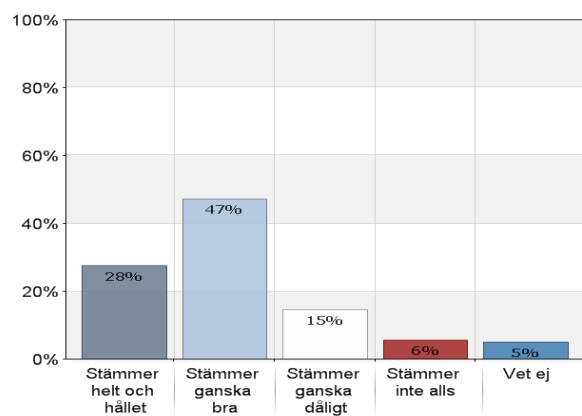

...viktigt

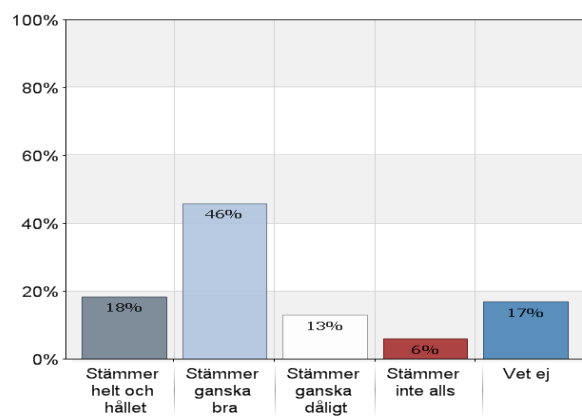

...användbart

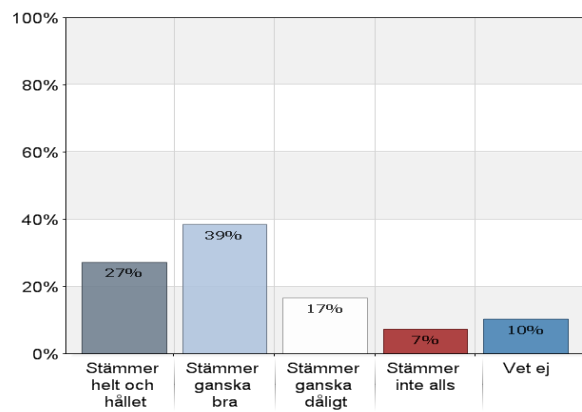
Undervisningen i SO-ämnet jag hade senast...

...är lätt att följa med i

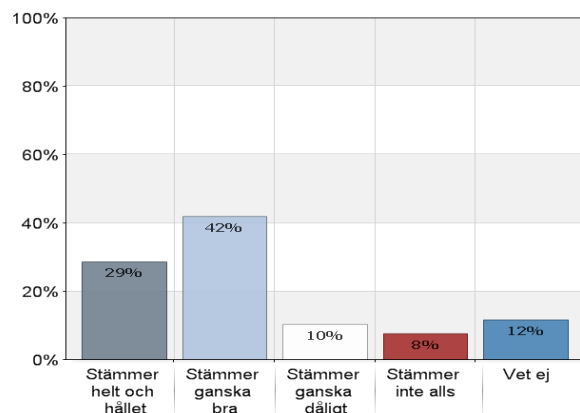

...kan ibland också handla om något av de andra SO-ämnena

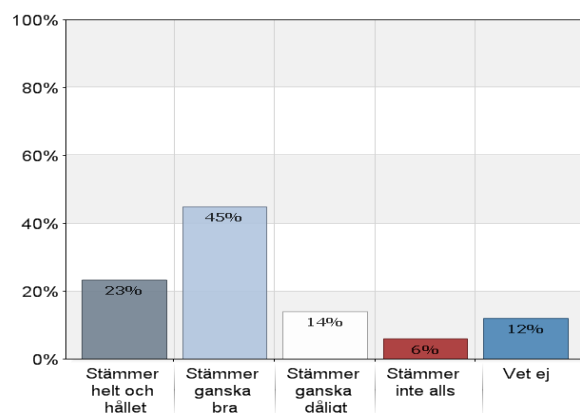

...hjälper mig att förstå hur samhället fungerar

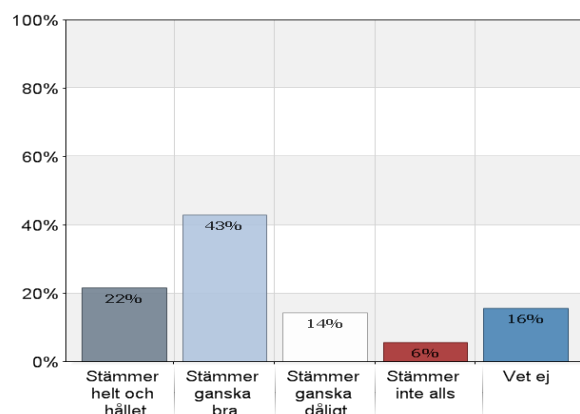
Min SO-lärare...

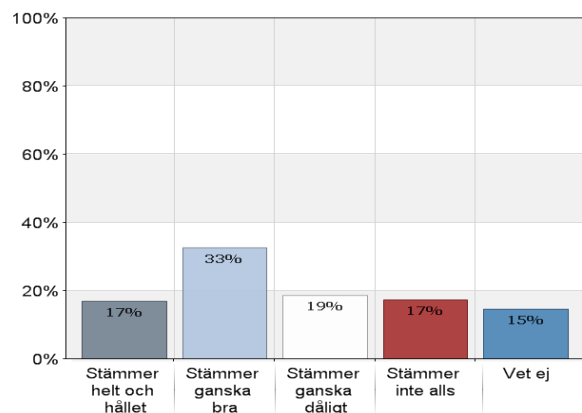
...skapar en undervisningsmiljö där det känns bra att diskutera och argumentera om olika frågor

...lär mig att fundera över om det jag läser eller hör alltid är sant

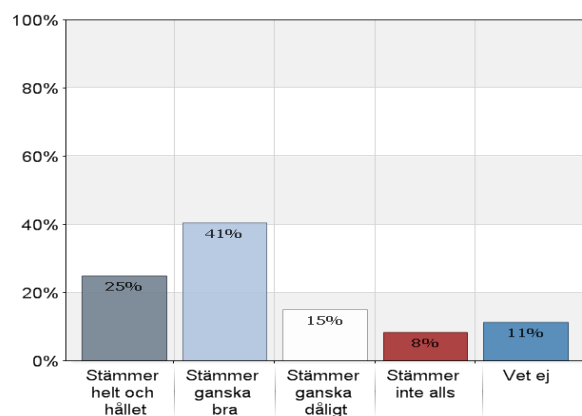

...utmanar mig att tänka kring sådant som jag tar för givet (t ex demokrati och yttrandefrihet)

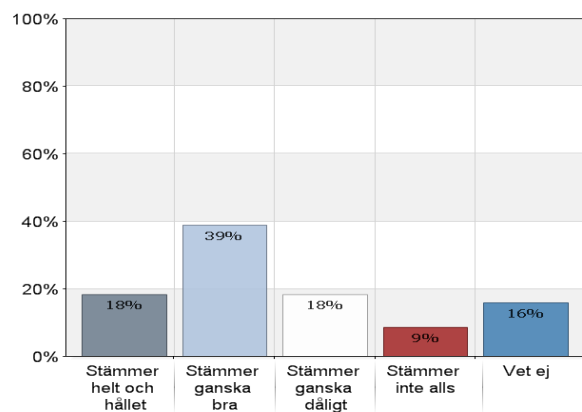

...frågar oss elever vad som varit bra och dåligt med undervisningen när vi är klara med ett arbetsområde

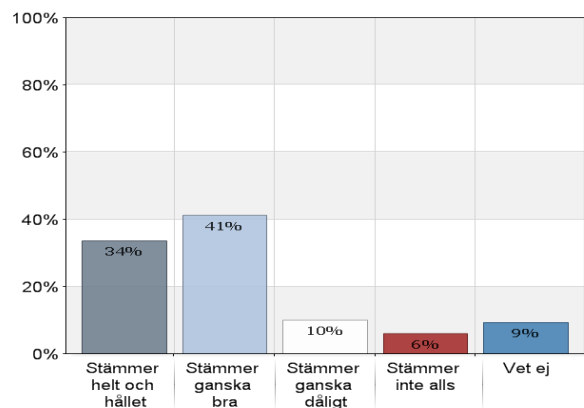
På SO-lektionerna i det ämne vi hade senast...

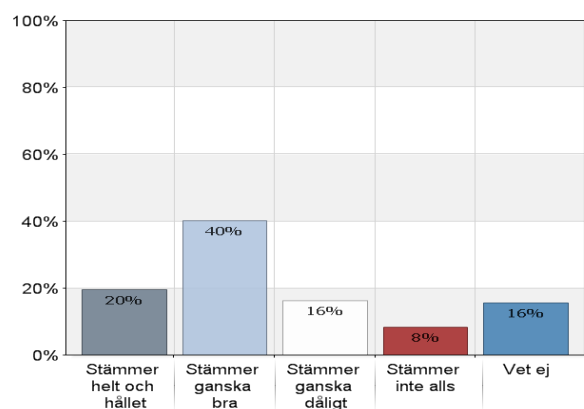
...får vi diskutera och debattera olika frågor

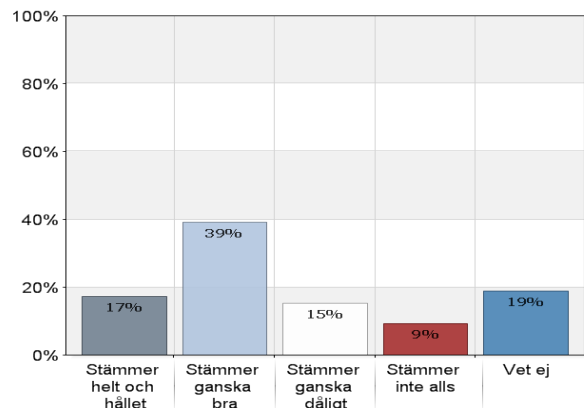
...får jag lära mig att argumentera för min sak

...läser jag mig att söka efter information på flera olika sätt (t ex via internet, på biblioteket mm)

...får jag öva på att sätta mig in i hur andra tänker

...Jag har nytta av min kunskaper i SO-ämnet som vi läste senast när jag läser andra ämnen